

TELEMARK
FYLKESKOMMUNE

ARKEOLOGISK REGISTRERING

Porsgrunn kommune
Pors stadion

GNR. 121, BNR. DIV.

Figur 1: Sjaktene på jorde øst for Pors stadion. Stadion i bakgrunn. Tatt mot V

RAPPORT FRA Arkeologisk REGISTRERING

Kommune:	Porsgrunn		
Gårdsnavn:			
Gårdsnummer:	121	Bruksnummer:	46, 185, 442, 795, 796, m. fl.
Tiltakshaver:	IF Pors i samarbeid med Øygarden eiendom		
Adresse:			
Navn på sak:	Pors stadion		
Saksnummer:	13/1694		
Registrering utført:	23.09. – 26.09.13	Ved:	Volker Demuth, Aleksander Bækkelund
Rapport utført:	27.09. & 30.09.13	Ved:	Volker Demuth
		Maskinell sjakting	4 Dagsverk
		Metallsøk	1 Dagsverk
		Etterarbeid	2 Dagsverk
		Totalt	7 Dagsverk
		<i>Fornminnetype</i>	<i>Askeladden id.</i>
Automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet:			
Andre kulturminner innenfor planområdet:			
Kullprøver (¹⁴C) sendt til datering:			
Faglige konklusjoner:			
☒ Planen er <u>ikke</u> i konflikt med automatisk fredete kulturminner			
☐ Planen er i konflikt			
<small>Automatisk fredete kulturminner</small>			
Merknader:			

INNHOLDSFORTEGNELSE

BAKGRUNN OG SAMMENDRAG	3
KULTURMINNER, LOVVERK OG DATERING.....	3
Datering	4
OMRÅDET	5
Terrenget	7
Tidligere registrerte kulturminner	8
STRATEGI OG METODE	8
UNDERSØKELSEN.....	12
Deltagere og tidsrom.....	12
Automatisk fredete kulturminner	12
Andre kulturminner	12
KONKLUSJON	13

Bakgrunn og sammendrag

Planen går ut på at å legge til rette for ny næringsvirksomhet og boligbebyggelse på arealer. Det er kjent en rekke kulturminner i nærheten av det omsøkte planområde, en arkeologisk registrering av planområdet ble derfor nødvendig. Det ble ikke funnet kulturminner i planområdets vestlige del, som etter skal brukes som oppfyllingsområde og hvor det skal bygges ridehall, stall og hytter. I planområdets østlige del, som i dag er dyrket mark, ble det derimot funnet en bosetnings- / -kokegroplokalitet (AskId 171673) fra jernalderen, som er en automatisk fredet kulturminne.

Kulturminner, lovverk og datering

Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, inkludert lokaliteter som det er knyttet historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Med *kulturmiljø* menes områder der kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. I forvaltning av kulturminner og i kulturminneloven skilles det mellom *automatisk fredete kulturminner* og *kulturminner fra nyere tid*.

Kulturminneloven av 1978 inneholder en til dels omfattende og detaljert oppstilling av kulturminner som er automatisk fredete i henhold til loven, jf. § 4. Dette er kulturminner som er beskyttet på grunn av sin høye alder. I utgangspunktet dreier det seg om alle kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder, hvilket vil si at de er eldre enn reformasjonen (fra før 1537). Loven inneholder også bestemmelser knyttet til skipsfunn. Dette er Norsk Maritimt museums ansvarsområde, og slike kulturminner omtales dermed ikke i denne rapporten. Kulturminneloven omfatter dessuten samiske kulturminner eldre enn 100 år.

De kulturminnene vi registrerer flest av er spor etter forhistorisk bosetning, dyrking og jernutvinning. Bosetningsspor finnes fra alle perioder, og kan omfatte alt fra steinredskaper til ildsteder, og fra tydelige tufter til avtrykkene etter stolper som en gang har båret et hustak. Spor etter forhistorisk dyrking kan være rydningsrøyser, og i enkelte tilfeller merker etter arden som ble brukt. Rester etter jernutvinning finnes oftest i form av kullgroper, det vil si groper laget for å fremstille kull til ovnene. En kan også finne tuften hvor selve ovnen sto, eller slagghaugene. I tillegg til dette registreres det gravminner, fangstanlegg, helleristninger og andre typer kulturminner.

En fullstendig oversikt over automatisk fredete kulturminner vil aldri kunne foreligge. En regner med at kun omtrent 10% av kulturminnene er kjent. De øvrige er usynlige eller vanskelige å se på markoverflaten, eller bare ikke registrert.

En del av de automatisk fredete kulturminnene som er registrert er innarbeidet og kartfestet på Økonomisk Kartverk. Disse er markert med symbolet rune-R. Også i andre kartverk og kartdata er kulturminner representert. I Riksantikvarens kulturminnedatabase, Askeladden (<http://askeladden.ra.no>), er også en rekke kulturminner lagt inn og er søkbare. Denne tjenesten er enda ikke gjort offentlig tilgjengelig, men kommuneadministrasjonene har tilgang. Publikumsversjonen av Askeladden heter *Kulturminnesok.no*, og er tilgjengelig for alle.

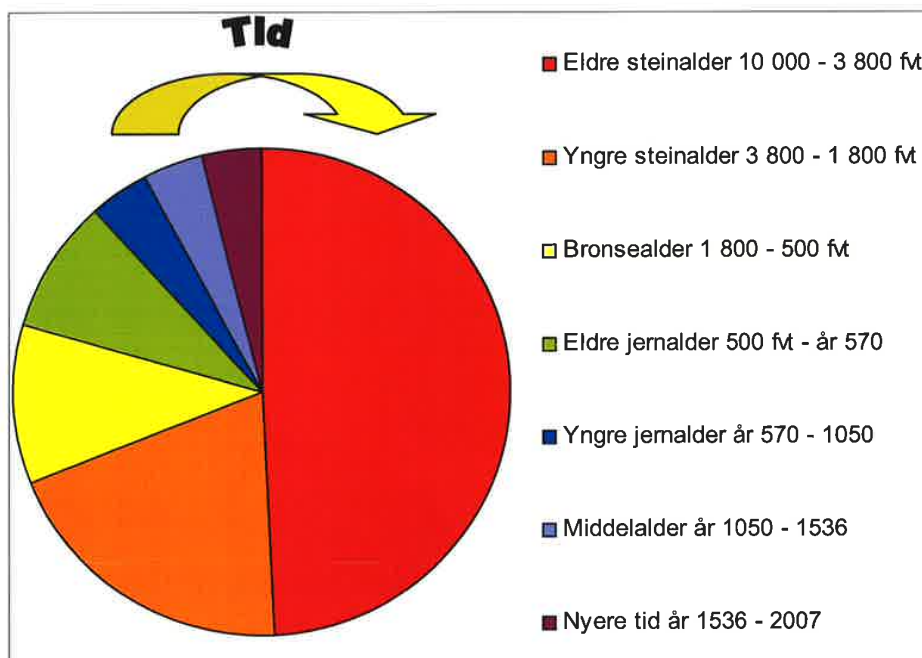
Siden en fullstendig kartfesting og registrering av automatisk fredete kulturminner ikke finnes, er en offentlig forvaltning og arealplanlegging avhengig av selv å hente ut all tilgjengelig informasjon om kulturminner for å oppfylle de lovpålagte oppgavene som ligger i kulturminneloven. Dette innebærer i de fleste tilfeller at det regionale kulturminnevernet må ut og undersøke områder som berøres av reguleringsplaner, byggeplaner og lignende. Dersom det blir registrert automatisk fredete kulturminner innenfor plangrensene, vil disse vanligvis bli regulert til *hensynssone*. Et annet alternativ er å søke om dispensasjon fra kulturminneloven. Dersom en slik frigiving av kulturminner blir innvilget, forutsetter lovens § 10 at tiltakshaver dekker utgiftene til de nødvendige arkeologiske utgravninger.

Kulturminner fra nyere tid er slike som er fra tiden etter 1536. Disse kulturminnene kan ha mer eller mindre stor verneverdi, men er i utgangspunktet ikke automatisk fredet. De kan vedtakfredes etter §§ 15, 19 og 20 i kulturminneloven, eller reguleres til bevaring. I det såkalte SEFRAK-registeret er kulturminner fra før 1900 registrert (hovedsakelig stående bygninger), samt enkelte yngre kulturminner.

Datering

Det finnes ulike metoder for å aldersbestemme et kulturminne. I mange tilfeller er det nok å sammenligne med andre kjente kulturminner, ettersom det etter hvert er utarbeidet gode oversikter over kulturminnetyper fra ulike perioder av forhistorien. I andre tilfeller dateres funn ved hjelp av C14-metoden; det vil si naturvitenskapelige analyser av kullprøver som er tatt ut under feltarbeidet.

Figur 2 viser vanlige betegnelser på arkeologiske perioder, og varigheten av dem.

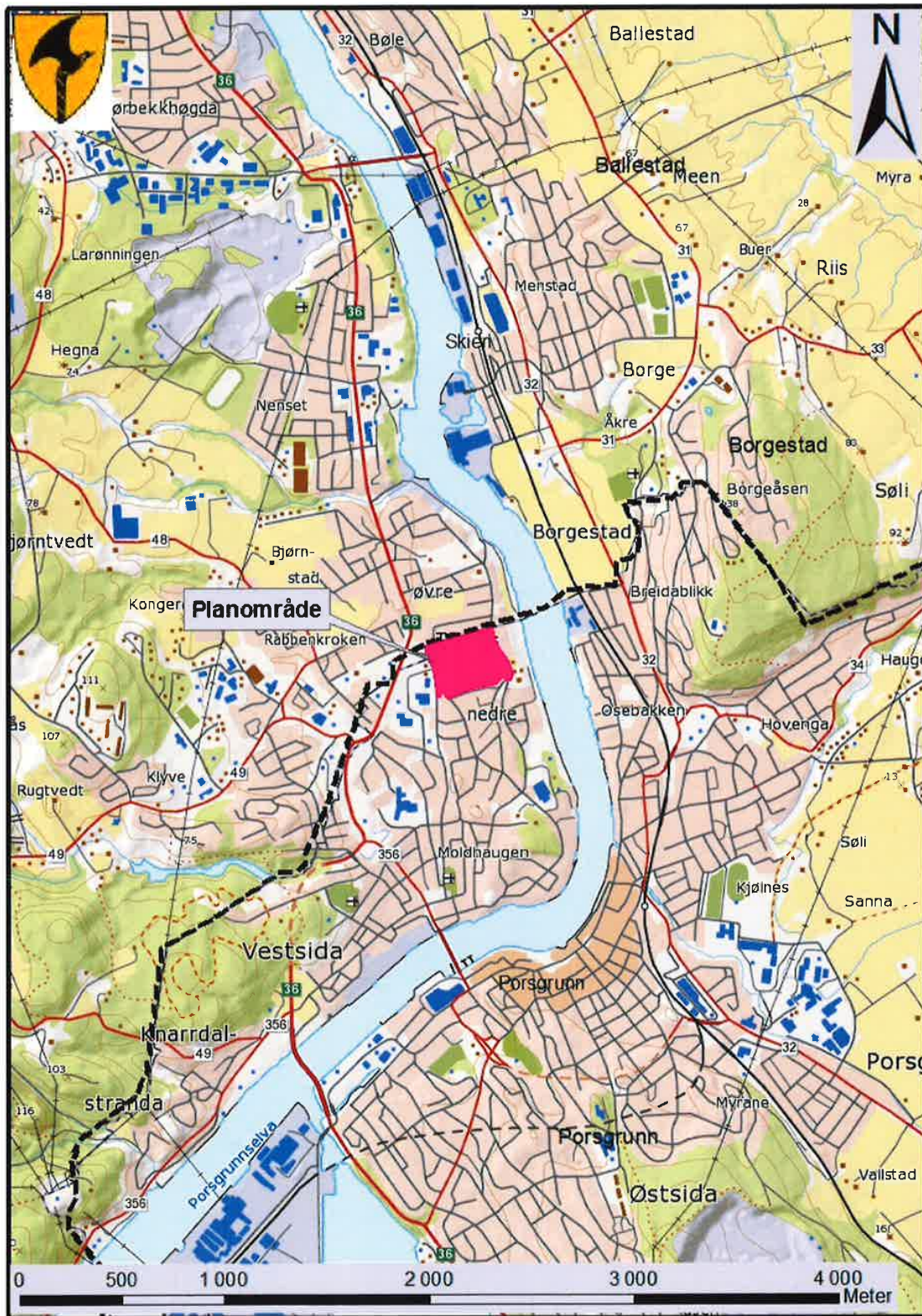
Figur 2: Hovedperiodene fra istidens slutt og fram til vår tid (fvt = før vår tidsregning)

Området

Planområdet ligger ved Pors stadion, på «Vessia» omtrent 1,5 kilometer nord for Porsgrunn sentrum rett sør for kommunegrensen til Skien. Planområdet begrenses av Stadionveien i nord, av Porsgrunnveien i vest og av Vestheimveien i vest. Mot sør grenser planområdet mot boligbebyggelsen på nordsiden av Ekelundveien.

Figur 3: Kart over planområdets beliggenhet i Telemark fylke

Figur 4: Planområdets beliggenhet i Porsgrunn, mellom Porsgrunn sentrum i sør og Skien i nord

Terrenget

Terrenget i planområdet er helt flat. Store deler av planområdet er preget av idrettsanlegg, primært Pors stadion og omkringliggende treningsbaner. Dess videre inngår enkelte eneboliger i planområdet. Et større område øst i planområde fremstår i dag som et tidligere dyrket jorde. Sørvest i planområdet ligger en eiendom med to bolighus, en liten bjørkeskog og et lite gressjorde som ridebane.

Figur 5: Plantet bjørkeskog i planområdets sørvestlige del. Hovedtribunen av Pors stadion i bakgrunn. Tatt mot V

Figur 6: Små gressjorde brukt som «ridebane» sørvest i planområdet. Tatt mot Ø

Tidligere registrerte kulturminner

I planområdet er det ikke tidligere registrerte kulturminner. Ved Bjørntvet omtrent 400 meter sørvest for planområdet ble det imidlertid på 1930-årene funnet en grav fra vikingtiden (Askeladden Id 50554). Dette viser at en må regne med ukjente og usynlige kulturminner i dette området. I elven som ligger bare 150 meter øst for planområdet er det funnet en rekke fredete kulturminner som er relatert til skipsfarten (Askeladden Id 108426, 108427, 129360, 106923, 129345, 106925 & 127842)

Strategi og metode

Hovedfokus for registreringen var å avdekke ikke-synlige fornminner ifra jern- og middelalder. Denne problemstillingen er et resultat av at undersøkelsesområdet ligger i dyrket mark og at beliggenheten ved elven også tilsier mulighet for kulturminner relatert til handel. Det ble benyttet forskjellige metoder som er tilpasset søket etter kulturminner fra denne perioden.

Registreringene ble utført ved hjelp av følgende metoder:

Prøvestikking med spade benyttes først og fremst for å søke etter steinalderbosetninger. Metoden går ut på å åpne et hull på ca. 40 x 40 cm (størrelsen kan variere) og grave ned til steril/uberørt grunn. Hvis en ikke leter etter kulturminner fra steinalderen åpner en et noe større hull, for å sjekke undergrunnen og lagene i jorden. Siden en da ikke sålde massene, kaller jeg den undersøkelsesmetoden som ble brukt i skogsområdet ved Pors stadion for *Manuelle søkestikk*.

Figur 7: Manuell søkestikk i skogen viser at bunnforholdene er gode for kulturminner fra jern- og middelalderen. Tatt mot N

Maskinell sjakting går ut på å bruke gravemaskin til å fjerne matjordlaget, og slik avdekke eventuelle spor etter forhistorisk aktivitet i undergrunnen. Slike spor kan være stolpehull og veggriller etter huskonstruksjoner, ulike typer nedgravinger som graver, kokegroper og ildsteder, ardspor etter tidlig pløying, eller rester av kulturlag. Strukturene vil oftest avtegne seg som mørke pletter i den lysere undergrunnen. For å kunne avgjøre hva slags strukturer det er snakk om blir det enkelte ganger gravd snitt igjennom dem, slik at det er mulig å studere nedgravningens profil.

Figur 8: Magnus Haadem skreller jordlagen lagvis av. Tatt mot V

Figur 9: sjaktene øst for Pors stadion. Tatt mot NV

Metallsøk går ut på at det blir utført søk med metalldetektor, som gir mulighet å finne gjenstander av metall i det øvre jordlaget, inntil 30 cm under bakken. Dette ble vurdert som en mulighet å undersøke om det finnes usynlige kulturminner fra førreformatorisk tid i det omsøkte område. Metallsøk har vist seg å ha et bredt anvendelsesområde i arkeologisk kontekst. For eksempel søk etter artefakter i dyrket mark, søk etter diagnostiske funn for å avklare statusen til bygninger og andre strukturer, innhente informasjon om innholdet i fremrensede graver og søk etter flatmarksgraver omkring gravfelt for å avklare den ytre avgrensingen av verneområdet. Ved dette prosjektet ble metallsøk utført i den lille skogen sør i planområdet, samt at massen fra maskinell sjakting ble gjennomført etter metallfunn.

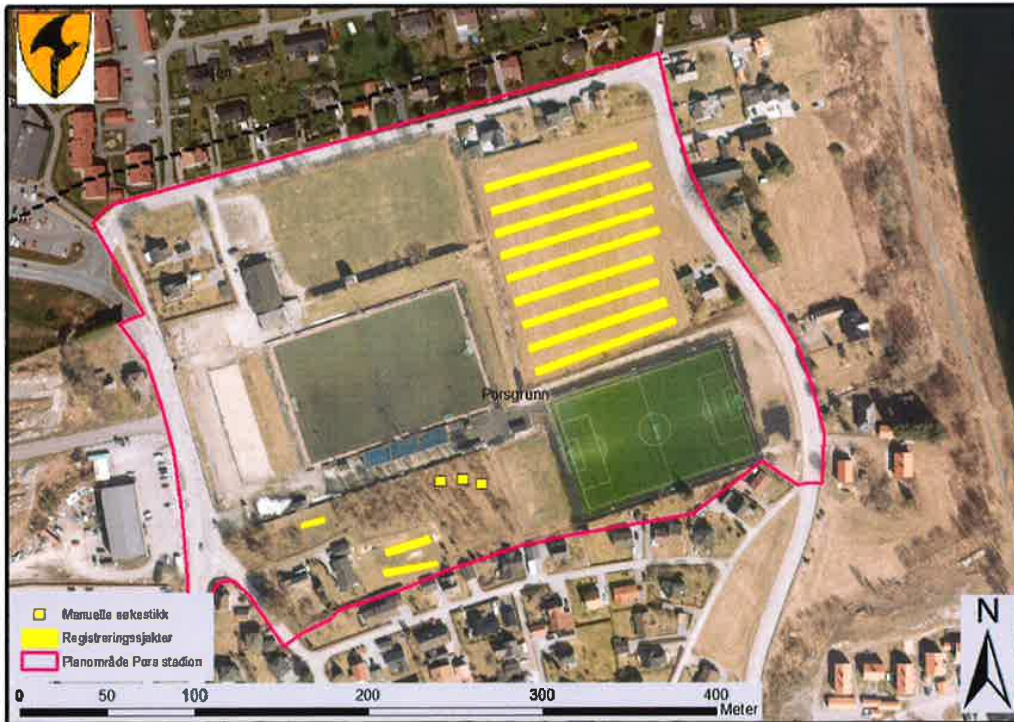

Figur 10: Aleksander Bækkelund gjennomfører massehaugene med metalldetektor. Tatt mot V

Figur 11: Funnene fra metallsøket var utelukkende moderne.

Mesteparten av tiden gikk med å anlegge maskinelle sjakter på den dyrkede marken øst i planområdet. Massehaugene ble deretter gjennomført med metalldetektor for å avdekke eventuelle daterbare funn i matjordlaget. I skogsområdet sørvest i planområdet ble det anlagt *Manuelle søkestikk*. Og gjennomført *metallsøk*. Til slutt ble det også gjennomført *Maskinell sjakting* på det lille jorde sør i planområde. Underveis ble planområdet og registreringen dokumentert med fotografier. Sjaktene ble målt inn med C-POS GPS.

Figur 12: Ortofoto av planområdet med de innmålte søkesjaktene.

Figur 13: Detalj bilde av sjakt uten funn men med drenering. Tatt mot NØ

Undersøkelsen

Deltagere og tidsrom

Undersøkelsen i felt ble gjennomført av undertegnede fra 23.09. – 26.09. Været i undersøkelsesområdet var bra og påvirket ikke undersøkelsen. Maskinfører ved sjaktingen var Magnus Haadem som gjorde en strålende jobb. Metallsøker var Aleksander Bækkelund, som var med 25.09. & 26.09. Rapportskrivningen ble gjennomført av undertegnede den 27.09.

Automatisk fredete kulturminner

Det ble ikke funnet automatisk fredet kulturminner i planområdet. Undergrunnen i planområdet består overalt av av fin siltholdig sand. Enkelte jernutfellinger viser av området tidvis har vært ganske fuktig. Det ble oppdaget en moderne nedgraving som inneholdt en emaljert nattepott. Dett viser at den arkeologiske metodikken fungerer, men at det ikke finnes strukturer fra før 1537 i planområdet.

Figur 14: Emaljert nattepott funnet i en nedgraving – tydeligvis ingen fredet kulturminne!

Andre kulturminner

Det ble ikke funnet andre kulturminner i planområdet.

Konklusjon

Planen er ikke i konflikt med kulturminner.

SKIEN 27.09.13

Volker Demuth

.....
Feltleder